

REIAL DECRET 1513/2006, de 7 de desembre, pel qual s'estableixen els ensenyaments mínims de l'educació primària. («BOE» 293, de 8-12-2006.)

REIAL DECRET 1631/2006, de 29 de desembre, pel qual s'estableixen els ensenyaments mínims corresponents a l'educació secundària obligatòria. (BOE núm. 5, de 5/1/2007)

ANNEX I

COMPETÈNCIES BÀSIQUES

La incorporació de competències bàsiques al currículum permet posar l'accent en els aprenentatges que es consideren imprescindibles, des d'un plantejament integrador i orientat a l'aplicació dels sabers adquirits. D'aquí el seu caràcter bàsic. Són les competències que ha d'haver desenvolupat un noi o una noia en finalitzar l'ensenyament obligatori per poder aconseguir la realització personal, exercir la ciutadania activa, incorporar-se a la vida adulta de manera satisfactòria i ser capaç de desenvolupar un aprenentatge permanent al llarg de la vida.

La inclusió de les competències bàsiques en el currículum té diverses finalitats. En primer lloc, integrar els diferents aprenentatges, tant els formals, incorporats a les diferents àrees o matèries, com els informals i no formals. En segon lloc, permetre a tots els estudiants integrar els seus aprenentatges, posar-los en relació amb diferents tipus de continguts i utilitzar-los de manera efectiva quan els resultin necessaris en diferents situacions i contextos. I, finalment, orientar l'ensenyament, atès que permet identificar els continguts i els criteris d'avaluació que tenen caràcter imprescindible i, en general, inspirar les diferents decisions relatives al procés d'ensenyament i d'aprenentatge.

Amb les àrees i matèries del currículum es pretén que tots els alumnes i les alumnes assoleixin els objectius educatius i, consegüentment, també que adquireixin les competències bàsiques. Tanmateix, no hi ha una relació unívoca entre l'ensenyament de determinades àrees o matèries i el desenvolupament de determinades competències. Cadascuna de les àrees contribueix al desenvolupament de diferents competències i, al seu torn, cadascuna de les competències bàsiques s'assoleix com a conseqüència del treball en diverses àrees o matèries.

El treball en les àrees i matèries del currículum per contribuir al desenvolupament de les competències bàsiques s'ha de complementar amb diverses mesures organitzatives i funcionals, imprescindibles per al seu desenvolupament. Així, l'organització i el funcionament dels centres i les aules, la participació de l'alumnat, les normes de règim intern, l'ús de determinades metodologies i recursos didàctics, o la concepció, organització i funcionament de la biblioteca escolar, entre altres aspectes, poden afavorir o dificultar el desenvolupament de competències associades a la comunicació, l'anàlisi de l'entorn físic, la creació, la convivència i la ciutadania, o l'alfabetització digital. Igualment, l'acció tutorial permanent pot contribuir de manera determinant a l'adquisició de competències relacionades amb la regulació dels aprenentatges, el desenvolupament emocional o les habilitats socials.

Finalment, la planificació de les activitats complementàries i extraescolars pot reforçar el desenvolupament del conjunt de les competències bàsiques.

En el marc de la proposta realitzada per la Unió Europea, i d'acord amb les consideracions que s'acaben d'exposar, s'han identificat vuit competències bàsiques:

1. Competència en comunicació lingüística.
2. Competència matemàtica.
3. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic.
4. Tractament de la informació i competència digital.
5. Competència social i ciutadana.
6. Competència cultural i artística.
7. Competència per aprendre a aprendre.
8. Autonomia i iniciativa personal.

En aquest annex es recullen la descripció, finalitat i aspectes distintius d'aquestes competències i es posa de manifest, en cadascuna d'aquestes, el nivell considerat bàsic que ha d'assolir tot l'alumnat en finalitzar l'educació secundària obligatòria.

Si bé estan referides al final de l'etapa d'educació obligatòria, cal que el seu desenvolupament s'iniciï des del començament de l'escolarització, de manera que la seva adquisició es realitzi de forma progressiva i coherent. Per això, l'educació primària ha de prendre com a referent les competències que s'estableixen aquí i que fan explícites les metes que tot l'alumnat ha d'assolir. Encara que hi ha aspectes en la caracterització de les competències l'adquisició de les quals no és específica d'aquesta etapa, convé conèixer-los per establir les bases que permetin que aquest desenvolupament posterior es pugui produir amb èxit.

El currículum de l'educació primària s'estructura entorn d'àrees de coneixement. El currículum de l'educació secundària obligatòria s'estructura en matèries. És en aquestes àrees o matèries on s'han de buscar els referents que permeten el desenvolupament de les competències. Així doncs, en cada àrea o matèria s'inclouen referències explícites sobre la seva contribució a les competències bàsiques a les quals s'orienta majoritàriament. D'altra banda, tant els objectius com la mateixa selecció dels continguts busquen assegurar el desenvolupament de totes les competències. Els criteris d'avaluació serveixen de referència per valorar el progrés en la seva adquisició.

1. Competència en comunicació lingüística.

Aquesta competència es refereix a la utilització del llenguatge com a instrument de comunicació oral i escrita, de representació, interpretació i comprensió de la realitat, de construcció i comunicació del coneixement i d'organització i autoregulació del pensament, les emocions i la conducta.

Els coneixements, destreses i actituds propis d'aquesta competència permeten expressar pensaments, emocions, vivències i opinions, així com dialogar, formar-se un judici crític i

ètic, generar idees, estructurar el coneixement, donar coherència i cohesió al discurs i a les pròpies accions i tasques, adoptar decisions, i gaudir escoltant, llegint o expressant-se de forma oral i escrita, cosa que contribueix a més al desenvolupament de l'autoestima i de la confiança en si mateix.

Comunicar-se i conversar són accions que suposen habilitats per establir vincles i relacions constructives amb els altres i amb l'entorn, i acostar-se a noves cultures, que adquireixen consideració i respecte en la mesura que es coneixen. Per això, la competència de comunicació lingüística és present en la capacitat efectiva de conviure i de resoldre conflictes.

El llenguatge, com a eina de comprensió i representació de la realitat, ha de ser instrument per a la igualtat, la construcció de relacions iguals entre homes i dones, l'eliminació d'estereotips i expressions sexistes. La comunicació lingüística ha de ser el motor de la resolució pacífica de conflictes a la comunitat escolar.

Escoltar, exposar i dialogar implica ser conscient dels principals tipus d'interacció verbal, ser progressivament competent en l'expressió i comprensió dels missatges orals que s'intercanvien en situacions comunicatives diverses i adaptar la comunicació al context. També suposa la utilització activa i efectiva de codis i habilitats lingüístiques i no lingüístiques i de les regles pròpies de l'intercanvi comunicatiu en diferents situacions, per produir textos orals adequats a cada situació de comunicació.

Llegir i escriure són accions que suposen i reforcen les habilitats que permeten buscar, recopilar i processar informació, i ser competent a l'hora de comprendre, compondre i utilitzar diferents tipus de textos amb intencions comunicatives o creatives diverses. La lectura facilita la interpretació i comprensió del codi que permet fer ús de la llengua escrita i és, a més, font de plaer, de descobriment d'altres entorns, idiomes i cultures, de fantasia i de saber, cosa que contribueix, al seu torn, a conservar i millorar la competència comunicativa.

L'habilitat per seleccionar i aplicar determinats propòsits o objectius a les accions pròpies de la comunicació lingüística (el diàleg, la lectura, l'escriptura, etc.) està vinculada a alguns trets fonamentals d'aquesta competència, com són les habilitats per representar-se mentalment, interpretar i comprendre la realitat, i organitzar i autoregular el coneixement i l'acció dotant-los de coherència.

Comprendre i saber comunicar són sabers pràctics que s'han de recolzar en el coneixement reflexiu sobre el funcionament del llenguatge i les seves normes d'ús, i impliquen la capacitat de prendre el llenguatge com a objecte d'observació i anàlisi. Expressar i interpretar diferents tipus de discurs d'acord amb la situació comunicativa en diferents contextos socials i culturals implica el coneixement i l'aplicació efectiva de les regles de funcionament del sistema de la llengua i de les estratègies necessàries per interactuar lingüísticament d'una manera adequada.

Disposar d'aquesta competència comporta tenir consciència de les convencions socials, dels valors i aspectes culturals i de la versatilitat del llenguatge en funció del context i la intenció comunicativa. Implica la capacitat empàtica de posar-se en el lloc d'altres persones; de llegir,

escoltar, analitzar i tenir en compte opinions diferents de la pròpia amb sensibilitat i esperit crític; d'expressar adequadament –en fons i forma– les pròpies idees i emocions, i d'acceptar i fer crítiques amb esperit constructiu.

Amb diferent nivell de domini i formalització –especialment en llengua escrita– aquesta competència significa, en el cas de les llengües estrangeres, poder comunicar-se en algunes d'aquestes i, amb això, enriquir les relacions socials i desenvolupar-se en contextos diferents del propi. Així mateix, s'afavoreix l'accés a més i diverses fonts d'informació, comunicació i aprenentatge.

En síntesi, el desenvolupament de la competència lingüística al final de l'educació obligatòria comporta el domini de la llengua oral i escrita en múltiples contextos, i l'ús funcional d'una llengua estrangera, com a mínim.

2. Competència matemàtica.

Consisteix en l'habilitat per utilitzar i relacionar els nombres, les operacions bàsiques, els símbols i les formes d'expressió i raonament matemàtic, tant per produir i interpretar diferents tipus d'informació, com per ampliar el coneixement sobre aspectes quantitius i espacials de la realitat, i per resoldre problemes relacionats amb la vida quotidiana i amb el món laboral.

Forma part de la competència matemàtica l'habilitat per interpretar i expressar amb claredat i precisió informacions, dades i argumentacions, cosa que augmenta la possibilitat real de seguir aprenent al llarg de la vida, tant en l'àmbit escolar o acadèmic com fora d'aquest, i afavoreix la participació efectiva en la vida social.

Així mateix aquesta competència implica el coneixement i maneig dels elements matemàtics bàsics (diferents tipus de nombres, mesures, símbols, elements geomètrics, etc.) en situacions reals o simulades de la vida quotidiana, i la posada en pràctica de processos de raonament que porten a la solució dels problemes o a l'obtenció d'informació. Aquests processos permeten aplicar aquesta informació a una major varietat de situacions i contextos, seguir cadenes argumentals identificant les idees fonamentals, i estimar i jutjar la lògica i la validesa d'argumentacions i informacions. En conseqüència, la competència matemàtica suposa l'habilitat per seguir determinats processos de pensament (com la inducció i la deducció, entre altres) i aplicar alguns algorismes de càlcul o elements de la lògica, cosa que condueix a identificar la validesa dels raonaments i a valorar el grau de certesa associat als resultats derivats dels raonaments vàlids.

La competència matemàtica implica una disposició favorable i de progressiva seguretat i confiança cap a la informació i les situacions (problemes, incògnites, etc.), que contenen elements o suports matemàtics, així com cap a la seva utilització quan la situació ho aconsella, basades en el respecte i el gust per la certesa i en la seva recerca a través del raonament.

Aquesta competència adquireix realitat i sentit en la mesura que els elements i els raonaments matemàtics són utilitzats per enfrontar-se a les situacions quotidianes que ho requereixin. Per

tant, la identificació d'aquestes situacions, l'aplicació d'estratègies de resolució de problemes, i la selecció de les tècniques adequades per calcular, representar i interpretar la realitat a partir de la informació disponible hi estan incloses. En definitiva, la possibilitat real d'utilitzar l'activitat matemàtica en contextos tan variats com sigui possible. Per això, el seu desenvolupament en l'educació obligatòria s'assolirà en la mesura que els coneixements matemàtics s'apliquin de manera espontània a una àmplia varietat de situacions, provinents d'altres camps de coneixement i de la vida quotidiana.

El desenvolupament de la competència matemàtica al final de l'educació obligatòria comporta utilitzar espontàniament -en els àmbits personal i social- els elements i raonaments matemàtics per interpretar i produir informació, per resoldre problemes provinents de situacions quotidianes i per prendre decisions. En definitiva, suposa aplicar les destreses i actituds que permeten raonar matemàticament, comprendre una argumentació matemàtica i expressar-se i comunicar-se en el llenguatge matemàtic, utilitzant les eines de suport adequades, i integrant el coneixement matemàtic amb altres tipus de coneixement per donar una millor resposta a les situacions de la vida de diferent nivell de complexitat.

3. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic.

És l'habilitat per interactuar amb el món físic, tant en els seus aspectes naturals com en els generats per l'acció humana, de manera que es possibilita la comprensió de successos, la predicció de conseqüències i l'activitat dirigida a la millora i preservació de les condicions de vida pròpia, de les altres persones i de la resta dels éssers vius. En definitiva, incorpora habilitats per desenvolupar-se adequadament, amb autonomia i iniciativa personal en àmbits de la vida i del coneixement molt diversos (salut, activitat productiva, consum, ciència, processos tecnològics, etc.), i per interpretar el món, cosa que exigeix l'aplicació dels conceptes i els principis bàsics que permeten l'anàlisi dels fenòmens des dels diferents camps de coneixement científic involucrats.

Així, forma part d'aquesta competència l'adequada percepció de l'espai físic en el qual es desenvolupen la vida i l'activitat humana, tant a gran escala com a l'entorn immediat, i l'habilitat per interactuar amb l'espai circumdant: moure-s'hi i resoldre problemes en què intervinguin els objectes i la seva posició.

Així mateix, la competència d'interactuar amb l'espai físic porta implícit ser conscient de la influència que té la presència de les persones en l'espai, el seu assentament, la seva activitat, les modificacions que hi introdueixen i els paisatges resultants, així com de la importància que tots els éssers humans es beneficiïn del desenvolupament i del fet que aquest procuri la conservació dels recursos i la diversitat natural, i es mantingui la solidaritat global i intergeneracional. Suposa així mateix demostrar esperit crític en l'observació de la realitat i en l'anàlisi dels missatges informatius i publicitaris, així com uns hàbits de consum responsable en la vida quotidiana.

Aquesta competència, i partint del coneixement del cos humà, de la naturalesa i de la interacció dels homes i les dones amb aquesta, permet argumentar racionalment les

conseqüències d'unes formes de vida o altres, i adoptar una disposició a una vida física i mental saludable en un entorn natural i social també saludable. Així mateix, suposa considerar la doble dimensió –individual i col·lectiva– de la salut, i adoptar actituds de responsabilitat i respecte cap als altres i cap a un mateix.

Aquesta competència fa possible identificar preguntes o problemes i obtenir conclusions basades en proves, amb la finalitat de comprendre i prendre decisions sobre el món físic i sobre els canvis que l'activitat humana produeix sobre el medi ambient, la salut i la qualitat de vida de les persones. Suposa l'aplicació d'aquests coneixements i procediments per donar resposta al que es percep com a demandes o necessitats de les persones, de les organitzacions i del medi ambient.

També incorpora l'aplicació d'algunes nocions, conceptes científics i tècnics, i de teories científiques bàsiques prèviament compreses. Això implica l'habilitat progressiva per posar en pràctica els processos i les actituds propis de l'anàlisi sistemàtica i d'indagació científica: identificar i plantejar problemes rellevants; fer observacions directes i indirectes amb consciència del marc teòric o interpretatiu que les dirigeix; formular preguntes; localitzar, obtenir, analitzar i representar informació qualitativa i quantitativa; plantejar i contrastar solucions temptatives o hipòtesis; fer prediccions i inferències de diferent nivell de complexitat; i identificar el coneixement disponible, teòric i empíric) necessari per respondre a les preguntes científiques, i per obtenir, interpretar, avaluar i comunicar conclusions en diversos contextos (acadèmic, personal i social). Així mateix, significa reconèixer la naturalesa, les fortaleses i els límits de l'activitat investigadora com a construcció social del coneixement al llarg de la història.

Aquesta competència proporciona, a més, destreses associades a la planificació i el maneig de solucions tècniques, seguint criteris d'economia i eficàcia, per satisfer les necessitats de la vida quotidiana i del món laboral.

En definitiva, aquesta competència suposa el desplegament i l'aplicació del pensament científicotècnic per interpretar la informació que es rep i per predir i prendre decisions amb iniciativa i autonomia personal en un món en què els avenços que es van produint en els àmbits científic i tecnològic tenen una influència decisiva en la vida personal, la societat i el món natural. Així mateix, implica la diferenciació i la valoració del coneixement científic al costat d'altres formes de coneixement, i la utilització de valors i criteris ètics associats a la ciència i al desenvolupament tecnològic.

En coherència amb les habilitats i destreses relacionades fins aquí, són part d'aquesta competència bàsica l'ús responsable dels recursos naturals, la cura del medi ambient, el consum racional i responsable, i la protecció de la salut individual i col·lectiva com a elements clau de la qualitat de vida de les persones.

4. Tractament de la informació i competència digital.

Aquesta competència consisteix a disposar d'habilitats per buscar, obtenir, processar i comunicar informació, i per transformar-la en coneixement. Incorpora diferents habilitats, que van des de l'accés a la informació fins a la seva transmissió en diferents suports una vegada tractada, incloent-hi la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació com a element essencial per informar-se, aprendre i comunicar-se.

Està associada amb la recerca, selecció, registre i tractament o anàlisi de la informació, utilitzant tècniques i estratègies diverses per accedir-hi segons la font a què s'acudeixi i el suport que s'utilitzi (oral, imprès, audiovisual, digital o multimèdia). Requereix el domini de llenguatges específics bàsics (textual, numèric, icònic, visual, gràfic i sonor) i de les seves pautes de descodificació i transferència, així com aplicar en diferents situacions i contextos el coneixement dels diferents tipus d'informació, les fonts, les possibilitats i la localització, així com els llenguatges i els suports més freqüents en què aquesta se sol expressar.

Disposar d'informació no produeix de manera automàtica coneixement. Transformar la informació en coneixement exigeix destreses de raonament per organitzar-la, relacionar-la, analitzar-la, sintetitzar-la i fer inferències i deduccions de diferent nivell de complexitat; en definitiva, comprendre-la i integrar-la en els esquemes previs de coneixement. Significa també comunicar la informació i els coneixements adquirits utilitzant recursos expressius que incorporin, no només diferents llenguatges i tècniques específiques, sinó també les possibilitats que ofereixen les tecnologies de la informació i la comunicació.

Ser competent en la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació com a instrument de treball intel·lectual inclou utilitzar-les en la seva doble funció de transmissores i generadores d'informació i coneixement. S'utilitzen en la seva funció generadora en emprar-les, per exemple, com a eina en l'ús de models de processos matemàtics, físics, socials, econòmics o artístics. Així mateix, aquesta competència permet processar i gestionar adequadament informació abundant i complexa, resoldre problemes reals, prendre decisions, treballar en entorns de col·laboració ampliant els entorns de comunicació per participar en comunitats d'aprenentatge formals i informals, i generar produccions responsables i creatives.

La competència digital inclou utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació extraient el seu màxim rendiment a partir de la comprensió de la naturalesa i la manera d'operar dels sistemes tecnològics, i de l'efecte que aquests canvis tenen en el món personal i sociolaboral. Així mateix suposa manejar estratègies per identificar i resoldre els problemes habituals de programari i maquinari que vagin sorgint. Igualment permet aprofitar la informació que proporcionen i analitzar-la de forma crítica mitjançant el treball personal autònom i el treball de col·laboració, tant en el seu vessant sincrònic com diacrònic, coneixent i relacionant-se amb entorns físics i socials cada vegada més amplis. A més d'utilitzar-les com a eina per organitzar la informació, processar-la i orientar-la per aconseguir objectius i fins d'aprenentatge, treball i oci prèviament establerts.

En definitiva, la competència digital comporta fer ús habitual dels recursos tecnològics disponibles per resoldre problemes reals de manera eficient. Alhora, possibilita avaluar i

seleccionar noves fonts d'informació i innovacions tecnològiques a mesura que van apareixent, en funció de la seva utilitat per emprendre tasques o objectius específics.

En síntesi, el tractament de la informació i la competència digital implica ser una persona autònoma, eficaç, responsable, crítica i reflexiva en seleccionar, tractar i utilitzar la informació i les seves fonts, així com les diferents eines tecnològiques; també tenir una actitud crítica i reflexiva en la valoració de la informació disponible, contrastant-la quan és necessari, i respectar les normes de conducta acordades socialment per regular l'ús de la informació i les seves fonts en els diferents suports.

5. Competència social i ciutadana.

Aquesta competència fa possible comprendre la realitat social en què es viu, cooperar, conviure i exercir la ciutadania democràtica en una societat plural, així com comprometre's a contribuir a la seva millora. En aquesta competència hi estan integrats coneixements diversos i habilitats complexes que permeten participar, prendre decisions, escollir com comportar-se en determinades situacions i responsabilitzar-se de les eleccions i decisions adoptades.

Globalment suposa utilitzar, per desenvolupar-se socialment, el coneixement sobre l'evolució i l'organització de les societats i sobre els trets i valors del sistema democràtic, així com utilitzar el judici moral per escollir i prendre decisions, i exercir activament i responsablement els drets i deures de la ciutadania.

Aquesta competència afavoreix la comprensió de la realitat històrica i social del món, la seva evolució, els seus èxits i els seus problemes. La comprensió crítica de la realitat exigeix experiència, coneixements i consciència de l'existència de diferents perspectives en analitzar aquesta realitat. Comporta recórrer a l'anàlisi multicausal i sistèmica per jutjar els fets i problemes socials i històrics i per reflexionar-hi de manera global i crítica, així com fer raonaments crítics i lògicament vàlids sobre situacions reals, i dialogar per millorar col·lectivament la comprensió de la realitat.

També significa entendre els trets de les societats actuals, la seva creixent pluralitat i el seu caràcter evolutiu, a més de demostrar comprensió de l'aportació que les diferents cultures han fet a l'evolució i progrés de la humanitat, i disposar d'un sentiment comú de pertinença a la societat en què es viu. En definitiva, mostrar un sentiment de ciutadania global compatible amb la identitat local.

Així mateix, formen part fonamental d'aquesta competència les habilitats socials que permeten saber que els conflictes de valors i interessos formen part de la convivència, resoldre'ls amb actitud constructiva i prendre decisions amb autonomia utilitzant tant els coneixements sobre la societat com una escala de valors construïda mitjançant la reflexió crítica i el diàleg en el marc dels patrons culturals bàsics de cada regió, país o comunitat.

La dimensió ètica de la competència social i ciutadana comporta ser conscient dels valors de l'entorn, avaluarlos i reconstruir-los afectivament i racionalment per crear progressivament un

sistema de valors propi i comportar-se en coherència amb aquests valors en afrontar una decisió o un conflicte. Això suposa entendre que no tota posició personal és ètica si no està basada en el respecte a principis o valors universals com els que conté la Declaració dels Drets Humans.

En conseqüència, entre les habilitats d'aquesta competència destaquen conèixer-se i valorar-se, saber comunicar-se en diferents contextos, expressar les pròpies idees i escoltar les alienes, ser capaç de posar-se en el lloc de l'altre i comprendre el seu punt de vista encara que sigui diferent del propi, i prendre decisions en els diferents nivells de la vida comunitària, valorant conjuntament els interessos individuals i els del grup. A més implica la valoració de les diferències alhora que el reconeixement de la igualtat de drets entre els diferents col·lectius, en particular, entre homes i dones. Igualment la pràctica del diàleg i de la negociació per arribar a acords com a forma de resoldre els conflictes, tant en l'àmbit personal com en el social.

Finalment, forma part d'aquesta competència l'exercici d'una ciutadania activa i integradora que exigeix el coneixement i la comprensió dels valors en què s'assenten els estats i les societats democràtiques, dels seus fonaments, formes d'organització i funcionament. Aquesta competència permet reflexionar críticament sobre els conceptes de democràcia, llibertat, igualtat, solidaritat, coresponsabilitat, participació i ciutadania, amb particular atenció als drets i deures reconeguts a les declaracions internacionals, a la Constitució espanyola i a la legislació autonòmica, així com la seva aplicació per part de diverses institucions; i mostrar un comportament coherent amb els valors democràtics, que al seu torn comporta disposar d'habilitats com prendre consciència dels propis pensaments, valors, sentiments i accions, i el control i l'autoregulació d'aquests.

En definitiva, l'exercici de la ciutadania implica disposar d'habilitats per participar activament i plenament en la vida cívica. Significa construir, acceptar i practicar normes de convivència conformes amb els valors democràtics, exercir els drets, les llibertats, les responsabilitats i els deures cívics, i defensar els drets dels altres.

En síntesi, aquesta competència suposa comprendre la realitat social en què es viu, afrontar la convivència i els conflictes utilitzant el judici ètic basat en els valors i pràctiques democràtiques, i exercir la ciutadania, actuant amb criteri propi, contribuir a la construcció de la pau i la democràcia, i mantenir una actitud constructiva, solidària i responsable davant el compliment dels drets i obligacions cíviques.

6. Competència cultural i artística.

Aquesta competència suposa conèixer, comprendre, apreciar i valorar críticament diferents manifestacions culturals i artístiques, utilitzar-les com a font d'enriquiment i gaudi i considerar-les com a part del patrimoni dels pobles.

Apreciar el fet cultural en general, i el fet artístic en particular, porta implícit disposar de les habilitats i actituds que permeten accedir a les seves diferents manifestacions, així com

habilitats de pensament, perceptives i comunicatives, sensibilitat i sentit estètic per poder comprendre-les, valorar-les, emocionar-se i gaudir-ne.

Aquesta competència implica posar en joc habilitats de pensament divergent i convergent, ja que comporta reelaborar idees i sentiments propis i aliens; trobar fonts, formes i vies de comprensió i expressió; planificar, avaluar i ajustar els processos necessaris per assolir uns resultats, ja sigui en l'àmbit personal o acadèmic. Es tracta, per tant, d'una competència que facilita tant expressar-se i comunicar-se com percebre, comprendre i enriquir-se amb diferents realitats i produccions del món de l'art i de la cultura.

Requereix posar en funcionament la iniciativa, la imaginació i la creativitat per expressar-se mitjançant codis artístics i, en la mesura que les activitats culturals i artístiques suposen moltes vegades un treball col·lectiu, és necessari disposar d'habilitats de cooperació per contribuir a la consecució d'un resultat final, i tenir consciència de la importància de donar suport a les iniciatives i contribucions alienes i apreciar-les.

La competència artística incorpora també el coneixement bàsic de les principals tècniques, recursos i convencions dels diferents llenguatges artístics, així com de les obres i manifestacions més destacades del patrimoni cultural. A més suposa identificar les relacions existents entre aquestes manifestacions i la societat —la mentalitat i les possibilitats tècniques de l'època en què es creen—, o amb la persona o col·lectivitat que les crea. Això significa també tenir consciència de l'evolució del pensament, dels corrents estètics, les modes i els gustos, així com de la importància representativa, expressiva i comunicativa que els factors estètics han desenvolupat i desenvolupen en la vida quotidiana de la persona i de les societats.

Suposa igualment una actitud d'apreciació de la creativitat implícita en l'expressió d'idees, experiències o sentiments a través de diferents mitjans artístics, com la música, la literatura, les arts visuals i escèniques, o de les diferents formes que adquireixen les anomenades arts populars. Exigeix així mateix valorar la llibertat d'expressió, el dret a la diversitat cultural, la importància del diàleg intercultural i la realització d'experiències artístiques compartides.

En síntesi, el conjunt de destreses que configuren aquesta competència es refereix tant a l'habilitat per apreciar i gaudir amb l'art i altres manifestacions culturals, com a aquelles relacionades amb l'ús d'alguns recursos de l'expressió artística per realitzar creacions pròpies; implica un coneixement bàsic de les diferents manifestacions culturals i artístiques, l'aplicació d'habilitats de pensament divergent i de treball de col·laboració, una actitud oberta, respectuosa i crítica cap a la diversitat d'expressions artístiques i culturals, el desig i la voluntat de cultivar la pròpia capacitat estètica i creadora, i un interès per participar en la vida cultural i per contribuir a la conservació del patrimoni cultural i artístic, tant de la pròpia comunitat, com d'altres comunitats.

7. Competència per aprendre a aprendre.

Aprendre a aprendre suposa disposar d'habilitats per iniciar-se en l'aprenentatge i ser capaç de continuar aprenent de manera cada vegada més eficaç i autònoma d'acord amb els propis objectius i necessitats.

Aquesta competència té dues dimensions fonamentals. D'una banda, l'adquisició de la consciència de les pròpies capacitats (intel·lectuals, emocionals, físiques), del procés i les estratègies necessàries per desenvolupar-les, així com del que pot fer un mateix i del que es pot fer amb l'ajuda d'altres persones o recursos. D'altra banda, disposar d'un sentiment de competència personal, que redunda en la motivació, la confiança en un mateix i el gust per aprendre.

Significa ser conscient del que se sap i del que és necessari aprendre, de com s'aprèn, i de com es gestionen i es controlen de manera eficaç els processos d'aprenentatge, optimitzant-los i orientant-los a satisfer objectius personals. Requereix conèixer les pròpies potencialitats i carències, per treure profit de les primeres i tenir motivació i voluntat per superar les segones des d'una expectativa d'èxit, i augmentar progressivament la seguretat per afrontar nous reptes d'aprenentatge.

Per això, comporta tenir consciència de les capacitats que entren en joc en l'aprenentatge, com ara l'atenció, la concentració, la memòria, la comprensió i l'expressió lingüística o la motivació d'aconseguir-ho, entre altres, i obtenir un rendiment màxim i personalitzat d'aquestes capacitats amb l'ajuda de diferents estratègies i tècniques: d'estudi, d'observació i registre sistemàtic de fets i relacions, de treball cooperatiu i per projectes, de resolució de problemes, de planificació i organització d'activitats i temps de forma efectiva, o del coneixement sobre els diferents recursos i fonts per a la recollida, la selecció i el tractament de la informació, inclosos els recursos tecnològics.

Implica també la curiositat de plantejar-se preguntes, identificar i manejar la diversitat de respostes possibles davant una mateixa situació o problema utilitzant diverses estratègies i metodologies que permetin afrontar la presa de decisions, racionalment i críticament, amb la informació disponible.

Inclou, a més, habilitats per obtenir informació –ja sigui individualment o en col·laboració– i, molt especialment, per transformar-la en coneixement propi, relacionant i integrant la nova informació amb els coneixements previs i amb la pròpia experiència personal i sabent aplicar els nous coneixements i capacitats en situacions semblants i contextos diversos.

D'altra banda, aquesta competència requereix plantejar-se objectius assolibles a curt, mitjà i llarg termini i complir-los, elevant els objectius d'aprenentatge de manera progressiva i realista.

També fa necessària la perseverança en l'aprenentatge, des de la seva valoració com un element que enriqueix la vida personal i social i que és, per tant, mereixedor de l'esforç que requereix. Comporta ser capaç d'autoavaluar-se i autoregular-se, responsabilitat i compromís personal, saber administrar l'esforç, acceptar els errors i aprendre dels altres i amb els altres.

En síntesi, aprendre a aprendre implica la consciència, gestió i control de les pròpies capacitats i coneixements des d'un sentiment de competència o eficàcia personal, i inclou tant el pensament estratègic, com la capacitat de cooperar, d'autoavaluar-se, i el maneig eficient d'un conjunt de recursos i tècniques de treball intel·lectual, la qual cosa es desenvolupa a través d'experiències d'aprenentatge conscients i gratificants, tant individuals com col·lectives.

8. Autonomia i iniciativa personal.

Aquesta competència es refereix, d'una banda, a l'adquisició de la consciència i aplicació d'un conjunt de valors i actituds personals interrelacionades, com la responsabilitat, la perseverança, el coneixement de si mateix i l'autoestima, la creativitat, l'autocrítica, el control emocional, la capacitat d'escollir, de calcular riscos i d'afrontar els problemes, així com la capacitat de demorar la necessitat de satisfacció immediata, d'aprendre dels errors i d'assumir riscos.

D'altra banda, remet a la capacitat d'escollir amb criteri propi, d'imaginar projectes, de tirar endavant les accions necessàries per desenvolupar les opcions i els plans personals –en el marc de projectes individuals o col·lectius– i responsabilitzar-se'n, tant en l'àmbit personal, com social i laboral.

Suposa poder transformar les idees en accions; és a dir, proposar-se objectius i planificar i portar a terme projectes. Requereix, per tant, poder reelaborar els plantejaments previs o elaborar noves idees, buscar solucions i portar-les a la pràctica. A més, analitzar possibilitats i limitacions, conèixer les fases de desenvolupament d'un projecte, planificar, prendre decisions, actuar, avaluar el que s'ha fet i autoavaluar-se, extreure conclusions i valorar les possibilitats de millora.

Exigeix, per tot això, tenir una visió estratègica dels reptes i les oportunitats que ajudi a identificar i complir objectius i a mantenir la motivació per aconseguir l'èxit en les tasques empreses, amb una sana ambició personal, acadèmica i professional. Igualment ser capaç de posar en relació l'oferta acadèmica, laboral o d'oci disponible, amb les capacitats, els desitjos i els projectes personals.

A més, comporta una actitud positiva cap al canvi i la innovació que pressuposa flexibilitat de plantejaments, i la possibilitat d'entendre aquests canvis com a oportunitats, adaptar-s'hi críticament i constructivament, afrontar els problemes i trobar solucions a cadascun dels projectes vitals que s'emprenen.

En la mesura que l'autonomia i la iniciativa personals involucren sovint altres persones, aquesta competència obliga a disposar d'habilitats socials per relacionar-se, cooperar i treballar en equip: posar-se al lloc de l'altre, valorar les idees dels altres, dialogar i negociar, l'assertivitat per fer saber adequadament als altres les pròpies decisions, i treballar de manera cooperativa i flexible.

Una altra dimensió important d'aquesta competència, molt relacionada amb aquest vessant més social, està constituïda per les habilitats i actituds relacionades amb el lideratge de projectes, que inclouen la confiança en un mateix, l'empatia, l'esperit de superació, les habilitats per al diàleg i la cooperació, l'organització del temps i les tasques, la capacitat d'afirmar i defensar drets o l'assumpció de riscos.

En síntesi, l'autonomia i la iniciativa personal suposen ser capaç d'imaginar, emprendre, desenvolupar i avaluar accions o projectes individuals o col·lectius amb creativitat, confiança, responsabilitat i sentit crític.